

Aan de ministers Rutte, Wiebes en Ollongren,

Uw kabinet is begonnen aan een jarenlange publiekscampagne, waarin de burgers van Nederland wordt opgeroepen deel te nemen aan uw klimaatbeleid. We zullen er vast nog veel van merken. Maar toen uw kabinet op 24 augustus 2019 een ‘publieksconsultatie’ uitschreef over dat klimaatbeleid werd dat zorgvuldig buiten beeld gehouden. Voor het eerst mochten de burgers van Nederland iets zeggen over het klimaatbeleid dat zo ingrijpend is voor hun levens, maar niemand die er van weet. Daar willen we in dit Burgermanifest, deze open brief aan u en uw collega-ministers, wat aan doen.

Niet omdat we er veel fiducia in hebben dat het gaat helpen, want uw kabinet laat de oren als het om het klimaatbeleid gaat steevast hangen naar belangen, zelden of nooit naar de burgers. De burgers van Nederland hebben niet gekozen voor uw klimaatbeleid, maar draaien er wel in belangrijke mate voor op. Net voordat uw klimaatbeleid in een Klimaatwet, in een Klimaatakkoord, een Klimaatplan en tal van andere besluiten werd gegoten hief uw kabinet ook het raadplegend referendum op. Ook die noodrem voor burgers om in te grijpen in uw klimaatbeleid werd ijlings ingetrokken.

Er zit daarom niets anders op, om dan maar gebruik te maken van de [‘publieksconsultatie over uw Klimaatplan’](#) die zonder dat er ruchtbaarheid aan werd gegeven op 24 augustus 2019 van start ging. Op 4 oktober 2019 moeten reacties van burgers, bedrijven en belangengroepen al binnen zijn bij uw kabinet, willen ze ook maar enigszins kans maken om serieus te worden genomen.

Waarom alleen ‘consultatie’ over ‘uitvoering’?

En dan nog. De publieksconsultatie die u hebt uitgeschreven gaat naar uw eigen zeggen over ‘de uitvoering’ van uw klimaatbeleid. Die gaat dus, zo moeten we begrijpen, niet over dat beleid zelf, want dat moet kennelijk als een voldongen feit – als een dictaat, zou je ook kunnen zeggen – worden beschouwd. Er zit niet anders op, dan maar te reageren op deze gehandicapte ‘publieksconsultatie’. We hebben immers niets anders, als burgers van Nederland. Uw kabinet praat en luistert eindeloos naar belangengroepen en bedrijven, maar niet naar de burgers van het land.

En dat terwijl u donders goed weet, dat dat klimaatbeleid van u helemaal niet goed valt. Bij iedere enquête en onderzoek blijkt weer, dat de steun voor uw klimaatbeleid verder gezakt is. Dat geldt in het bijzonder voor het zogeheten gasverbod – waarvan u liever hebt dat het niet zo genoemd wordt – waardoor het al sinds 1 juli 2018 onmogelijk is gemaakt om nieuwe huizen op het aardgasnet aan te sluiten en waardoor om te beginnen de komende tien jaar ook 1,5 miljoen bestaande woningen van het aardgasnet moeten worden afgekoppeld (en de rest in de volgende 20 jaar).

Weerstand tegen klimaatbeleid groeit

Uw kabinet kent de weerstand onder burgers tegen het klimaatbeleid, tegen de zelfgekozen ambitie van uw kabinet om klimaatkoploper te zijn en alles wat daarmee samenhangt of daaruit voortvloeit. Nooit heeft uw kabinet, afgezien van wat ontwijkende antwoorden, gereageerd op de vraag waarom uitgerekend het dichtbevolkte Nederland met zijn specifieke economische structuur de meest ambitieuze klimaatdoelstelling van de Europese Unie en daarmee van de wereld zou moeten hebben.

Nooit heeft uw kabinet duidelijk weten te maken of zelfs maar de moeite genomen waarom Nederland als enige land ter wereld – de buurlanden en de andere lidstaten van de Europese Unie inclusief – als primaire doelstelling zou moeten hebben om woningen en andere gebouwen van het gas af te halen.

Paul Scheffer vroeg het, zo meldde hij op 1 mei 2019 in NRC Handelsblad, op bezoek bij de fractie van een van uw regeringspartijen aan de betreffende Kamerleden. ‘Waarom,’ zo vroeg Scheffer, ‘gaat ons land van het gas af, terwijl al onze buurlanden aan het gas gaan?’ Het bleef vervolgens stil, aldus Scheffer. Althans: ‘Niemand kon of wilde een antwoord geven’. Wij stellen uw kabinet in deze publieksconsultatie dezelfde vraag, want die vraag willen de burgers van Nederland nu wel eens beantwoord zien. En u komt er, zoveel mag duidelijk zijn, niet mee weg dat de rest van de wereld gek zou zijn en uw kabinet als enige het licht heeft gezien. Trouwens: welke van uw regeringspartijen gaat eigenlijk de volgende verkiezingen in met het impopulaire en ineffectieve gasverbod? Benieuwd.

Het kabinet was op 28 juni nog erg tevreden over zichzelf en over het 'klimaatakkoord'.

Nu eens de gevolgen voor burgers

We concentreren ons in dit Burgermanifest, deze reactie op uw ‘publieksconsultatie’ logischerwijs vooral op de meest directe gevolgen van uw klimaatbeleid voor de burgers van Nederland: op wat ze opgedrongen krijgen zonder er over geraadpleegd te zijn, over wat ze dienen te betalen zonder er iets over te kunnen zeggen, over wat ze aan hun huizen en hun leven moeten veranderen terwijl ze daar liever zelf over zouden beslissen.

Natuurlijk valt er ook veel te zeggen over de gevolgen voor het bedrijfsleven, maar bedrijven – met name de grotere – hebben via alle kanalen die u daar voor openstelt al wel invloed op het beleid. Burgers niet, die staan stevast buitenspel, maar zijn wel goed genoeg om voor de gevolgen op te draaien.

Daarom de volgende vragen en opmerkingen aan u, de ministers Mark Rutte, Eric Wiebes en Kajsa Ollongren, die als eerste verantwoordelijk zijn voor het klimaatbeleid, zoals dat vervat is in het Klimaatplan.

- 1** Waarom moet Nederland klimaatkoploper van de Europese Unie zijn, waardoor de gevolgen voor burgers (voor leven, wonen, besteedbaar inkomen) navenant ingrijpender zijn dan voor burgers elders?
- 2** Welke relatie bestaat er tussen uw ambitie om klimaatkoploper te willen zijn en de temperatuurverandering op aarde?
- 3** Waarom mogen de burgers van Nederland nu pas – en alleen over de uitvoering van uw klimaatbeleid – iets inbrengen? Wat brengt u op de gedachte dat als u belangengroepen en bedrijven de basis laat leggen voor het klimaatbeleid het met ‘het draagvlak’ wel geregeld is?
- 4** Waarom moet Nederland (prioritair) van het aardgas af, waar gas elders – zeker de komende decennia – als een aantrekkelijk alternatief van alle bestaande brandstoffen wordt gezien: relatief schoon, relatief klimaatvriendelijk, overal te koop en overal beschikbaar tegen relatief lage prijzen? Weet u wel, dat uw gasverbod voor woningen en gebouwen – als het al gunstige klimaateffecten zou hebben – per bestede euro het allerduurste onderdeel van uw klimaatbeleid is? Dat het bijvoorbeeld bij benadering twintig keer zo duur is als aanpassingen in de landbouw? Weet u wel wie dat allemaal gaat betalen en wat de gevolgen voor koopkracht en economie zullen zijn?
- 5** Waarom denkt u dat het verstoken van hout – ook wel ‘biomassa’ genoemd – gunstig is voor het klimaat, gunstiger ook dan het door u verfoeide aardgas, terwijl er weinig is dat dat idee ondersteunt en het vast staat dat natuur en milieu (luchtkwaliteit, biodiversiteit) lijden onder het op grote schaal verstoken van hout?
- 6** Waarom is een ander centraal element in uw beleid het onder de zeebodem stoppen van koolzuurgas van bedrijven, terwijl dat op zijn best als een peperdure struisvogeloplossing voor het verminderen van CO₂ in de atmosfeer moet worden beschouwd? Waarom laat u burgers opdraaien voor de kosten van deze schijnoplossing, die eigenlijk nergens wordt toegepast, laat staan een succes is –

anders dan als een ontwijkmethode voor het wel produceren, maar niet-uitstoten van CO₂?

7 Waarom zet u in op het aan warmtenetten koppelen van Nederlandse woningen, hoewel u weet dat die warmte doorgaans afkomstig is uit bronnen die allerm minst duurzaam of klimaatvriendelijk zijn? Dat warmtetransport hoogst inefficiënt is? Beseft u wel, dat u met die warmtenetten de vrije keus voor Nederlandse burgers in hun rol van consument verder inperkt? Dat de rekening voor burgers voor die centraal gefabriceerde warmte steeds weer hoger wordt, wat voorspelbaar is gegeven de afwezigheid van concurrentie?

8 U zet ook in op geothermie (aardwarmte) als een van de bronnen van warmte. Weet u dan niet dat een groot deel van de Nederlandse bodem ongeschikt is voor warmtewinning? Hebt u niets geleerd van de Groningse aardgaswinning, waar duidelijk is geworden dat je althans in Nederland niet zonder risico in de aardlagen kunt opereren? Hebt u niet de waarschuwing van de waterleidingbedrijven gelezen: dat het Nederlandse leidingwater nu nog prima is, maar dat het onder meer bedreigd wordt door het porren in aardlagen voor geothermie?

9 Waarom denkt u dat elektriciteit – zoals voor auto's en huizen – altijd beter is dan enig alternatief, voorbijgaand aan het feit dat de door u omarmde 'duurzame' alternatieven voor de bekende brandstoffen nog heel lang ontoereikend zijn? Kent u de onderzoeken waaruit blijkt dat het verbieden van gas door burgers in ieder geval in eerste instantie zal leiden tot meer gasverbruik, namelijk door elektriciteitscentrales. Weet u dat u het klimaat daar ook weer niet mee helpt?

10 Waarom berekent u steeds alleen maar de 'nationale kosten' van het klimaatbeleid, voorbijgaand aan de immense kosten voor burgers? U weet ook best dat de subsidiepotjes die u in het vooruitzicht hebt gesteld voor burgers wier huis (vrijwillig of onvrijwillig) van u van het gas af moeten volstrekt ontoereikend zijn om de kosten te compenseren? U kent toch de heldere onderzoeken van het Economisch Instituut voor de Bouw, die de kosten (inclusief woningaanpassingen) van het van het gas af halen van woningen op honderden miljarden euro's (tot 2050) taxeert? Waarom doet u altijd of u dat niet weet? Of kan het u niets schelen?

11 Waarom gaat uw klimaatbeleid altijd gepaard met uitsluiting, met top-down-maatregelen, met eenzijdige doorbelasting aan burgers, met dwang? Burgers zijn van alle processen uitgesloten, zowel als factor in de samenleving als ook als individu. Alle klimaatbeleid komt van boven, zonder noemenswaardig politiek debat, ook als voldongen feit voor lagere overheden die gekortwiek zijn tot uitvoeringsorganisaties.

Het overgrote deel van uw ambitieuze klimaatbeleid wordt betaald door burgers, zowel via hogere belastingen van allerlei aard als wel door hoge particuliere uitgaven voor woningen en auto's. U wilt gemeenten vullen met windmolenparken en zonneweiden. En bent bereid daarbij dwang toe te passen, ook bij het afsluiten van woningen van het gas. Wat denkt u dat dat allemaal teweegbrengt in de samenleving? Hebt u wel eens nagedacht aan het draagvlak voor democratie dat u zo op het spel zet? Hoe verantwoordt u dat allemaal?

Bezint, voor u verder gaat

Ik hoop van harte, dat u, dat uw kabinet zich gaat bezinnen. Bezinnen op waar u mee bezig bent, met klimaatbeleid waar het klimaat zelden mee geholpen is, maar waarmee goed geld naar kwaad geld wordt gegooid, zoals economen plegen te zeggen. Beleid waarin burgers geen factor zijn, maar ook beleid waar ze wel voor kunnen opdraaien, zowel als huizenbezitter, als bewoner, als consument, als belastingbetaler. Beleid ook dat – dat maakt het allemaal nog zoveel erger – aan elkaar hangt van de tegenstrijdigheden en ongeloofwaardigheden, steeds weer voor rekening van de burgers van Nederland en zonder dat het klimaat er mee geholpen wordt.

Bezint u. Begin opnieuw. Eindig niet met een weggestopte publieksconsultatie, maar begin er mee. De manier waarop laat ik graag aan u over: nieuwe verkiezingen, een referendum, wat dan ook. U wilde toch zo graag draagvlak? Zoek een weg, zou ik zeggen.

En o ja: u zegt dat reacties op uw ‘publieksconsultatie’ alleen worden gepubliceerd als die openbaar mogen zijn. Welnu, dit Burgermanifest heeft nadrukkelijk de bedoeling openbaar te zijn.

Succes er mee.

Hoogachtend, met vriendelijke groet,